

Takaros ágyás?

MOHAI V. LAJOS

Nemcsak most, tehát idényjelleggel, a könyv ünnepének hetén morfondírozom azon: vajon irodalmárként hal-latszík-e szavunk még ott, ahol annak te-re van, ahol szakmánk önbecsülése ezt ténylegesen megkívánná tőlünk?

Beszélünk-e például arról, ami a könyvkiadást kívül-belül rágja: a kontárkodásról, a leértékelődésről, a másolásról, a hamisításról, figyelemre méltó (és sikeres) vállalkozások erkölcsi és anyagi tönkretételéről?

Most, amikor lassacskán mégis célegyenesbe érkeznek frankfurti dolgaink (a kivételes alkalomhoz talán lesz méltó hírverés, az eseményhez szakmai hozzá-férés, elhivatottság és hivatali igyeke-zet), igencsak szembeötlő jelenség az iparrá terebélyesedett kontárkodás, a henye, helyesírási és jellemhibákkal du-gig érő zugkiadás.

A filléres könyvbutikok körüti odvai-ban tobzódó silányság, rossz portéka.

Elborzasztó nap nap után látni, hogy egy nagy szakma – a könyvkiadás – peri-fériáján egyre-másra torlódik föl a sze-mét. Főleg ilyentájt megrendítő: a minő-ségi könyv ünnepének idején.

Ekkortájt ugyanis a giccs és a hamis áru, a lefokozott szellemi termék kirakodására az utcán, az aluljáró-ban, valahány üzleti célra alkalmasnak vélt tenyérszerű helyen, lépcsőházi sarkon, pincelejárásban, penészes, dohszagú be-ugróban még szembetűnőbb.

Régi történet ez, nem ma kezdődött.

Sok tinta folyt el miatta eddig is.

Most azonban – talán a frankfurti pil-lanat teszi – kiváltképp nem lehet szé-gyenérzés nélkül elfordítani a tekintetet.

Még ha annak a nagy „európai uni-ós” belépőnek a tartalma és jellege is (helyesen) a reprezentációra fut ki. (Ezért szeretném, ha ki-ki a maga helyén tenne valamit a frankfurti Tandoriért. Megérné.)

Mert nem egyszerűen arról van tehát szó, hogy a szemeteskukák itthon marad-nak: ott az ideál, itt a reál.

Nem. Ezt tévedés állítani. A történet korántsem ennyire magától értetődő.

Ami a mai „ponyván” terjed, bárki láthatja, fölmerheti, szemfényvesztés: a könyv illúzióját nyújtja.

Pedig nem az, hiába ölti föl – távolról – annak alakzatát, morfológiáját.

Hiába rendeltetik – ez ideológiája, lé-tezésének alapja – a kevéssé tehetősek, a szegények betűtáplálékául; állítom, többnyire csak a gyomrukat csapják el vele. Ahogy a világkép nélküli, harmad-vonalbeli amerikai moziban folyik ez, leépülésünkre.

Ez a kontárkodás, ez a lázalom azért is istenkísértés, mert aláássa az iroda-lom, az irodalmi munka (főleg a kiadói aprómunka) értékét, értékbecsét, ko-molyságát azzal, hogy valamiféle (bár-miféle) tákolmánnyal helyettesíthető.

Az értékesnek, mely magába foglalja a tudottat, magakelletően a helyébe lép, kiszorítja, fölöslegessé teszi. Hiába gon-doljuk, hogy ez szemfényvesztés, hamar porladó, hamar rozsdásodó vacak ter-mék, ott van (közhelyesen) a piacon: más elől szívja el a levegőt, veszi el a fényt. Akkor, amikor a kultúra, az iroda-lom intézményei „gyakorlatilag fizetés-képtelenek”, ahogyan Petri György a ta-valyi könyvhéten egyik interjújában mondta.

A magyar irodalom aktuálisan nehéz, az írók aktuálisan szorult helyzetben vannak.

Sokakat tölt el nyugtalansággal pél-dául az a tény, hogy fölütötte a fejét – még a Horn-Kuncze-kormányzat idején – a művészetpártolás, az állami mecena-túra régi monolit időkre emlékeztető gyakorlata.

A digitalizált halhatatlanok program-jára gondolok, amelyben a politikai sze-repképzés kapott újból erőre. Ez a szisz-téma „az állami díjak hierarchiáján” alapul, amelyet azon melegében csúfolt ki **Eörsi István** egy Magyar Narancs-be-li jegyzetében, és melyet – okkal – a libe-rális demokráciától idegennek tarthat.

Az első pillanatban nagyvonalúnak és elegánsnak látszó gondolat leplezetlenül csempészi vissza ugyanis az állami me-cenatúra szelektáló akaratát a művészet falai közé. Ez a tény önmagában árthat az irodalom tekintélyének, a nehezen ki-vívott, őrzött, őrizendő autonómiájának.

Ez a másik véglet, de a közbülső sáv (a kuratóriumi osztogatósdi) sem csön-des, nyugodt.

Vajon nem vágyainkkal, olvasmányél-ményeinkkel szabdaljuk-e át a szürke, nehéz valóságot, hogy másnak lássuk, mint amilyen ténylegesen?

Lehet-e a könyvhét néhány rövid nap-ja takaros ágyás (elfogadom, pompázó virágokkal) egy gyomoktól túlburjánzott kertben?

Mohai V. Lajos